

нівеляції, як у Франції. Тут найбагатша індивідуальність є та, яка, завдяки своїй волі і енергії, може накинати свою волю іншим, командувати — тип кондотієра. Він не потребує бути інтелігентом. Дуже часто у него є шорстка, жорстока, запальна, брутальна вдача. Але зате він має характер...

Дві філзофії, дві системи виховання. Одна, італійська, яка відмовляється уважати особу абсолютном і звязує її цілковито з державою. Друга, французька, яка не хоче жертвувати особою для вимог колективу. Хто має рацію? Як що дивитись на справу з тої точки погляду, що суспільство є лиш окруженням, в яким особа має себе проявити, то Франція має рацію. Якщо політика мусить змагати до переваги держави, то Італія.

У фашистівській Італії бачимо образ чи не найбільшої спроби удержавлення виховання, яку людство може собі пригадати з античних часів. Та й навіть нації, які, як Спарта, колись уживали подібної системи, не посідали величі і скомплікованости модерної держави. Тому досвід, який переводить фашизм, є надзвичайний і може навіть мати колись поважні наслідки для цілого світа.

О. В.

Початок кінця

Рухливість дипломатії ССРСР. викликала паніку в деяких українських кругах. Пакти на Заході, пакти на Полудні, відновлення політики Александра III. у Франції, подорож Геріо, навязання російсько-американських відносин... „Стабілізація совітського режиму! Українське питання вичеркується з питань міжнародніх!“

Для того, хто дивиться на факти — так; для того, хто дивиться на еволюцію ССРСР. — сміх можуть викликати розмови про „стабілізацію“, Геріо і Рузвелта.

Що значать оті дипломатичні посушення Москви? Шпенглер розрізняє дві революції, які характеризують нашу добу: білу і кольорову; біла—це революція комуністична, кольорова—революція Азії проти Європи. На чолі обох станула від 1917. р.—совітська Росія... Отже, Росія, яка стільки стратила на „версальськім“ порядку в Європі, заключаючи тепер пакти неагресії на Заході, — виразно переходить з табору держав ревізіоністичних до протиревізіоністичних: унікум серед нації, які програли велику війну. Цей унікум коли й свідчить про бажання стабілізації з боку Росії, то—стабілізації програної; свідчить про скінчення її офензивив в Європі, про поставлення хреста над мріями про соціальну революцію, над бажанням роздмухати „міровою пожар“. Коли це можна назвати стабілізацією, то хіба остільки, оскільки стабілізацією можна було назвати Берлінський

конгрес в 1878 р., коли Росію остаточно викинуто з Балкану, де вона теж хотіла на свою користь роздмухати світовий пожежар...

Союзи, порозуміння? Алеж Москва стояла значно сильніше в Європі тоді, коли без союзів і порозумінь—ставляла чоло всій Європі; коли ласки Чічерина запобігали в Репаліо, коли з ним розмовляли кардинали, коли Раковський числив більше своїх сторонників в Парижі, аніж не одна партія політична в цілій Франції. Росія стояла сильнішою ногою в Європі, коли в тій останній шаліла дурійка комуністичної революції, не тепер, коли фашистівський рух — який охоплює одну країну за другою — роздочує гангрену комунізму.

Росія стояла на Сході сильніше—поки їй вистарчало сили нести смолоскипи кольорової революції в Індію, в Китай, в Монголію... Тепер, стримана залізною рукою Японії—вона мусить зрезигнувати і з кольорової революції на Сході, як зрезигнувала з „білої“ на Заході. Зовнішнім знаком цієї резигнації там—були „пакти“, знаком тої резигнації на Сході—є капітуляція перед Токио і—порозуміння з Америкою. Як на Заході, так і на Сході — Москва — хоч і проти власної волі — ліквідує заборччі пляни, переходячи до оборони, лиш забезпечуючи себе перед евентуальними нападами...

Чи забезпечить? В часи, коли становище в світі міняється майже щодня, трудно щось позитивного сказати. Але навіть побіжний перегляд міжнародної ситуації — не вийде корисним для ССР. „Приязнь“ Америки зможе хіба хвилино (до зміни констеляції) стримати Японію від нападу на ССР. Зрезигнуватиж з Китаю, з Манчжурії — при занятій нею там стратегічній позиції—Япсію, жадна приязнь російсько-американська не змусить. Важними є в тім відношенні заяви японського мін. загр. справ Гірата: „ті, хто уважають—сказав міністр — що зближення Спол. Дер. Пів. Америки і ССР. може відбитися на становищі Японії на Далекім Сході, помиляються“. Ми теж так думаємо... Тим більше, що Америка напевно не багатиме собі світізації Китая. Протести легіоністів й інших впливових груп в Америці проти „альянсу“ з Москвою—проречисто на це натякають... Франція? Франція—це собі мало хто усвідомлює, є напередодні страшних внутрішніх стрясень і—може горожанської війни, на передодні того самого ударення творчих сил країни з соціалізмом, який ці сили успішно перевели вже в Італії, в Німеччині і на Угорщині. Занадто буде французька республіка занята своїми внутрішніми справами, щоби стати чимсь в пригоді Москві. „Дезінтересман“ Франції над Дунаєм — се перший відгомін звужування її зовнішніх аспірацій. Крім того Франція ще не забула ролі, яку Росія відіграла в 1917 р., щоби істнувала велика охота у французьких рансерів і по-

літиків іти слідами маняка Еріо... А в тіні—британська імперія, та, яка—кількома геніяльними посуненнями консервативного уряду і подиву гідною карністю народу—хутко видрапується з кризи, відбудовує морську і повітряну флоту, яка — з холодною нехіттю дивиться на французьке московофільство і з ще більш холодною резервою — на політику Рузвельта на Сході; Англія, яка завжди була, є і буде найгрізнішим ривалем Росії в Азії, але яка—через Чорне Море має тепер далеко більше способів своему ривалеві шкодити, ніж навіть за часів Дізрелі. Правда може тепер італійська флоту воєнна складати приязні візити в Севастополі Москві. Але ця остання далеко безпечніше тут чулася, коли старий статут Чорного Моря забороняв до нього вступу чужим воєнним флотам неприязним чи приязним. Бо пакти приязні — це хвилева лиш рівновага сил.

Таке становище трьох великих держав крайного Заходу. А що до скріплення позиції Москви на континенті аж ніяк не спричинюються її, чим раз сильніші непорозуміння з гітлерівською Німеччиною, про це нема що хіба згадувати. Певне є й „досягнення“ московської дипломатії, але втрати таких позицій як Лондон і Берлін, як спаралізована Франція, та як „біла“ революція, знищена в Європі—не надолужать ані карликуватий фактотум Франції — Дольфус, ані ніякий Аманула чи Габібула.

Не зважаючи на свої пакти, Москва в Європі і у світі тратить на впливах і на престіжі. Коли вона й входить тепер, ліквідуючи свої „світові пожари“, в систему європейських держав, то так як ввійшла в ту систему, ліквідуючи війну, Німеччина в Версалі...

Можуть (і обов'язані) з того тішитися Сталіни, але найне вважають за дурнів цілий світ, який напевно ще менше вірить в їх силу, аніж вони самі, коли зберуться в Кремлі на тайні наради.

Питому вагу Москви в міжнародній політиці зменшує ще відгомін, який матиме в середині державі ота резигнація зі світових революцій на Заході і Сході. В кожній імперії—зовнішні невдачі завжди провадять до загострення внутрішньої опозиції. Це знав ще Салюст. Знаний трибун і ворог пануючої в Римі аристократії—Мемій—людина відважна, але без впливу—відразу здобув його, коли римська політика зачала терпіти одну невдачу за другою в конфлікті з Югуртою. Як тільки зачалось щось псуватися в Африці—відразу голосно зазвучали промови трибуна про „деспотизм жорстокість аристократії“, коли—в суті річи ходило про її підкупність і трусість... Царат тримався міцно в опінії підданих поки бив Турків і визволяв балканських славян і—своїх кріпаків. Совіти всеж таки мали пару одурених міліонів за собою, поки торочили їм про вивласнення буржуїв дома, поки Бородіни сиділи в Китаю, поки приятелі Сталіна

тримали у страху вулиці Берліна і Риму... По 1917 році — царат побитий і знеславлений (хоч і ліберальніший), стратив всякій престиж серед мільйонної маси підданих. По резигнації з білої й кольорової революцій, по краху п'ятилітки—чим же може заімпонувати своєму населенню червоний царат? Підстрижений, з обтяженими пазурями, зі схованими великими гаслами, з ідеологією—не „мірового пожару“, не „догнать і перегнать“, а капітулянта й голої сили в середині? З подібною „ідеологією“ большевизм не в силі — мимо всяких союзів — ні здобути страчений престиж у себе дома, ні вести активної політики ні в Європі, ні в Азії. Його 160 мільйонів—се голі цифри, на які йому не спертися і які нікому не імпонують. „По переведенні п'ятилітки—гукали колись панікери—Москва матиме за собою весь нарід і підібе Європу!“ П'ятилітка скінчилася — і Росія має проти себе цілий нарід і—скапітулювала перед Європою.

Без своїх світобурних гасел, без сателітів в Європі, де їм скрутила карк побідна революція зправа, без мільйонів своєї людности, яка відвернулася від влади, з порожнечою замість прапорів, непевна позиція великих держав, стоїть совітська Московщина, судорожно хапаючись ратункової бритви — дипломатичних штучок... Поволі повертає вона до становища, яке в останніх роках займав царат—з формою правління чужою і зогидженою в Європі, згнилий внутрі, хоробливо пошукуючи союзників, яких—при першій нагоді зрадить, щоби сточитися в пропасть: початок кінця.

Перед Миколаївським дворцем в Петербурзі стояв пам'ятник Александрові III-му, масивна постать царя на ще масивнішій, слоневій постаті коня; а все разом на величезній груді каміння. Петербурзці говорили про цю потвору: „стоїть комод, на комоді бегемот, на бегемоті ідіот“... Коли „бегемот“ скинув „ідіота“ в 1917 р. — на його спину вдрапався Ленін. Тепер „бегемот“ перестав був монолітом, розбившись на ряд ворожих собі націй, фундамент для „ідіотів“, розвалився. А в них самих, що в нападі розпуки ось вже 15 літ кидаються від Сходу на Захід і навпаки, від еволюції до революції і назад, ледві чи хто спостереже геніальних політиків, які знайшли секрет утриматися в сидлі...

Міжнародна ситуація взагалі, як і міжнародне положення російської імперії зовсім не є несприятливе для української справи, яка—передусім була і є справою розпаду цієї імперії.

Треба лише не піддаватися гістерії, панікерству, не брати початок кінця большевизму за початок його стабілізації, не понижувати клича, під яким іде боротьба в СРСР. і вичеркнути раз на все з свого лексикону слово — федерація. В занадто велику епоху своєї перебудови входить Європа, щоби мала вуха для тих, хто приходить до неї з дрібним крамом дрібних бажань.